

PROBLÉMOM JE VEDIEŤ, ČO ČÍTAŤ

Kamila Štullerová

Kritika & Kontext má dvadsať rokov! V iných dobách by možno dvadsať rokov predstavovalo obdobie bez väčších zmien. Ale *Kritika* vznikla v dobe, keď internet síce už existoval, no málokto ho pokladal za svoj hlavný zdroj informácií, v dobe, keď hranice boli už otvorené, no málokto z nás to mohli využiť k rozšíreniu iných než turistických záujmov. Štúdium v zahraničí, vrátane Česka bolo za Mečiara prakticky nemožné. A tak nám zahraničné knihy a články boli zväčša nedostupné. *Kritika* tak formovala minimálne jednu generáciu ľudí zaujímavých sa o reflexiu spoločenských otázok, ich analýzu a úvahy nimi inšpirované. Mala som to šťastie, že som patrila k tejto generácii. *Kritike* a Výberovému vzdelávaciemu spolku, ktorý bol s ňou späť nielen zdieľaním spoločných priestorov na Medenej ulici, vďačím za veľmi veľa. Zásadným spôsobom rozšírili môj horizont a určili smer mojim záujmom.

Časy sa zmenili, VVS vystriedala BISLA a aj *Kritika* už sídli vo vyhovujúcejších priestoroch. Globalizácia a informatizácia priniesli ešte väčšie zmeny. Mohlo by sa zdať, že časopis ako *Kritika* v tomto svete už nemá miesto. Veď na internete je všetko – i keď nie zadarmo. Ale problémom nie je hlavne platba za obsah, aj keď prístup k spoločenskovedným článkom je bez inštitucionálneho predplatného prakticky nedostupný. V ére pretlaku informácií, textov a názorov je hlavným problémom vedieť, čo čítať. Vidím to na svojich študentoch dnes a denne. Potrebujú hádam ešte väčšie vedenie k tomu, čo a ako čítať, ako sa zorientovať v spleti textov rozličnej kvality, než generácie pred nimi. A toto vedenie potrebujeme aj my ostatní vrátane tých z nás, ktorí sa profesionálne venujú zveľaďovaniu a rozširovaniu poznania. Sme čím ďalej užšie špecializovaní a strácame širší kontext. A práve preto prajem *Kritike & Kontext* aspoň ďalších dvadsať rokov.

K okrúhlemu výročiu chcem čitateľov *Kritiky & Kontext* nasmerovať k textu, ktorý zásadne formoval moje profesijné zameranie a vlastne môj život. Je to text, ktorý som čítala so zatajeným dychom a nemohla sa od neho odtrhnúť. Celá kniha má okolo 150 strán a prečítala som ju za jednu jesennú noc v Budapešti v roku 2000. Kniha Alberta O. Hirschmana Vášne a záujmy (*The Passions and the Interests: Political Arguments for*

Capitalism before Its Triumph, Princeton University Press, 1977) rozvíja tézu, ako niekoľkí európski myslitelia reagovali na spoločenské a politické problémy svojej doby pokusom preorientovať hlavné kategórie analýzy ľudského správania a k nim zodpovedajúce politické hodnoty a presmerovať diskurz od vášni smerom k záujmom. Táto téza a jej spracovanie ma natoľko oslovili, že spomedzi niekoľkých spoločenskovedných a humanitných smerov, ktorým som sa v tom čase venovala, som sa rozhodla pre politickú teóriu ako svoj hlavný odbor štúdia a bádania. Zistenie, že myšlienky môžu zmeniť dejiny, ma nadchýna dodnes. A Hirschmanova kniha mi stále nedáva spať, aj keď teraz už z iných dôvodov. Možno aj dnes zmeniť dejiny zmenou kategórií a hodnôt? A aké hodnoty a kategórie by to mali byť, ak tie, ktoré tak nadchli Montesquieua, či škótskych osvietenecov vrátane Adama Smitha, sa nám dnes javia skôr ako problém než riešenie. Aj keď tento text nám priamo nedá odpoveď na tieto otázky, naučí nás rozmýšľať spôsobom, ktorý nás tam dovedie. A práve to je to, čím sa dobré texty líšia od tých ostatných a čo pre mňa najlepšie charakterizuje časopis *Kritika & Kontext*. A preto jej prajem všetko najlepšie.

THE PROBLEM IS TO KNOW WHAT TO READ

Kamila Štullerová

Kritika & Kontext is 20! In other eras, 20 years might span a rather uneventful period. But *Kritika* came into existence at a time when the internet admittedly already existed, but few considered it their main source of information; at a time when borders were already open, but few of us were able to make use of this for more than tourism. During Mečiar's government it was almost impossible to study abroad, including in the Czech Republic. As a result, most foreign books and articles were unavailable to us. Thus, *Kritika* shaped at least one generation of those interested in reflection on and analysis of public issues, and in the thinking inspired by these. I had the good luck to belong to this generation. My debt to *Kritika*, and to the Society for Higher Learning that was tied to *Kritika* in more than one way, including sharing its offices on Medena Street, is enormous. They crucially expanded my horizons and directed my interests.

But times have changed, the Society for Higher Learning was replaced by BISLA, and *Kritika*, too, has a more suitable home. Globalization and communication have brought about even more fundamental changes. It might seem that a journal like *Kri-*

tika no longer has place in this world. After all, everything can be accessed online – even if it is not always for free. But the key problem is not the fact that online content is locked behind paywalls, even if without institutional subscription access to articles in the social sciences is practically impossible. In an era of excessive information and abundance of texts and opinions, the chief problem is to know what to read. I see this with my students. They need perhaps even more guidance in what and how to read, how to orientate themselves in the maze of texts of differing quality, than the generations before them. And this guidance is also needed by the rest of us, including those of us whose professions aim at cultivating and expanding knowledge. We are ever so narrowly specialised and are losing the wider context. And because of this I wish *Kritika & Kontext* at least 20 further years of existence.

To commemorate the anniversary, I would like to direct *Kritika's* readers to a text that vcrucially shaped my professional orientation and actually my whole life. When I started reading this 150-page book for the first time, one autumn evening in Budapest in 2000, it captivated me so much that I could not put it down, and read it overnight. Albert O. Hirschman's book *The Passions and the Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph* (Princeton University Press, 1977) addresses the thesis that several European thinkers responded to the social and political problems of their times by trying to reorient the main categories of analysing human behaviour and related political values, and by trying to redirect the discourse from that of human passions to that of interests. This thesis and the way it was developed appealed to me so much that out of the several social scientific and humanities fields I was studying at that time I decided on political theory as the principal area of my study and research. I am still amazed by the discovery that ideas can crucially impact history. And Hirschman's book is still taking away my sleep, although now for different reasons. Can a change of categories and values still change history today? And what values and categories should these be when those that appealed so much to Montesquieu or the Scottish Enlightenment, which included Adam Smith among others, are today perceived more as part of the problem than a solution? Even if this text does not give direct answers to questions like these, it teaches us to think in a way that will lead us there. And this is precisely what distinguishes good texts from others, and what best characterizes the journal *Kritika & Kontext*. Because of this, I wish *Kritika* many happy returns of the day.

Aberystwyth, Wales, United Kingdom